

Володимир Камишин,

м. Київ, Україна

УДК 378.005.6

КОМУНІКАТИВНА АКТИВНІСТЬ УЧНІВ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Сегодня в социуме главную роль определяет коммуникация между личностями. Коммуникативная активность раскрывает индивидуальные особенности личности, а этим, характеризует процессы взаимодействия между ними. Общение может вызывать как положительные, так и отрицательные эмоции, что мотивирует учащихся к познавательной деятельности.

Ключевые слова: коммуникации, общение, коммуникативные установки, виды общения.

Today in the society the communication between personalities plays the main role. Communicative activity reveals the individual peculiarities of a personality and by this characterizes the processes of the interaction between them. Communication can cause both positive and negative emotions which motivate students to the cognitive activity.

Key words: communication, intercourse, communicative settings, types of communication.

Сьогодні у сучасному світі комунікації відіграють значну роль. Особистість яка володіє ним є успішною не тільки на ринку професійної діяльності, але й в особистому житті. Вважаємо, що комунікативна активність виступає як багаторівнева категорія, що розкриває індивідуально-особистісний рівень та спосіб здійснення спілкування. Проявами комунікативної активності учнів є потреба у спілкуванні як мотиваційна основа їх комунікативного потенціалу, комунікативна установка, комунікативні якості, що характеризують особистість у процесі взаємодії, адекватні ситуації та особисті стилі спілкування, як прийоми та методи реалізації комунікативної активності. Вона є засобом оволодіння знань та соціально-психологічною характеристикою.

Складові комунікативних особливостей учнів у процесі навчальної діяльності підлягають корекції під впливом цілеспрямованої комунікативної підготовки. Успіх у процесі комунікативної підготовки забезпечується за умов формування позитивних комунікативних установок як внутрішнього стану готовності до процесу спілкування, стійкого переконання при погляді на себе та партнера зі взаємодії; спонукування комунікативної активності та актуалізації пізнавальної активності [1].

Важливою психологічною умовою оптимізації комунікативної активності та комунікативної підготовки виступають комунікативні установки учасників спілкування. Наявність негативної комунікативної установки та низької комунікативної толерантності серед комунікативних особливостей учнів не сприяє виникненню позитивного психологічного клімату та оптимальних процесів спілкування у групі, розвитку емпатійних здібностей, потреби у спілкуванні, а тому і комунікативної активності в цілому.

Показниками адекватної комунікативної активності виступають середній та вище середнього рівні потреби у спілкуванні, позитивні комунікативні установки, високий рівень розвитку комунікативних якостей та їх актуальність у системі ціннісних орієнтацій, індивідуалізований формат організації взаємодії учасників навчального процесу. Експериментально доведено, що досягнення зазначеного рівня комунікативної активності сприяє домінуванню продуктивних мотивів навчання у структурі комунікативної підготовки учнів та супроводжується актуалізацією цінностей-відношень до навчання та пізнавальної активності.

Формування вміння діалогічно спілкуватися позитивніше можна здійснити шляхом упровадження різних форм інтерактивного спілкування. Термін «інтерактивний» (з англ. *inter* – взаємний, *act* – діяти) означає здатний до взаємних дій, діалогу, реалізується під час проведення дискусій, дебатів, обговорення; залучення учнів до рольових та дидактичних ігор [5]. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, навчання у режимі

бесіди, діалогу, полілогу, тобто, активного спілкування. Інтерактивним може бути названий метод, завдяки якому той, хто навчається, є не лише учасником (спостерігачем, слухачем), але й активними творцем процесу навчання.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, що має на меті створення комфортних умов навчання, за яких учень відчуває успішність, інтелектуальну спроможність, зазнає розвитку освітнього становлення, набуває знанневої обізнаності та сформованої компетентності. Окрім зазначеного, моделювання процесу навчання на засадах реалізації інтерактивних технологій створює сприятливі умови для продуктивної комунікативної взаємодії суб'єктів у різних системах на зразок «*учитель – учні*», «*учитель – учень*», «*учень – учень*», «*учень – група учнів*».

Організація інтерактивної діяльності відповідає особистісно орієнтованому підходу до навчання, а також узгоджується з вимогами загальноєвропейських рекомендацій щодо моделювання процесу навчання на засадах гуманізації, демократизації та забезпечує створення умов для позитивного впливу колективу на становлення особистості, формування здатності здійснювати життєдіяльність в умовах інформаційного суспільства.

Спільна соціально-інтерактивна діяльність сприяє максимальному виявленню особистісного, інтелектуально-творчого потенціалу учня. Заохочує його до самостійної діяльності в урочний та позаурочний часи в умовах безпосереднього та опосередкованого спілкування.

Отже, комунікативна активність виступає невід'ємною характеристикою особистості, як суб'єкта спілкування. Комунікативна активність проявляється у комунікативних особливостях особистості та в ефективності спілкування в результаті взаємодії учасників навчального процесу. Компонентами комунікативної активності виступають *потреба* у спілкуванні, як мотиваційна основа (комунікативні установки, мотиви спілкування), комунікативні якості, що характеризують особистість у процесі спілкування (знання, вміння та навички, комунікативні властивості), стиль спілкування, як прийоми та методи реалізації комунікативної активності, організація взаємодії учасників навчального процесу з використанням сучасних освітніх електронних ресурсів.

Електронні ресурси – це електронні дані (у вигляді символів, графічних, звукових, відео даних, або їх комбінацій), що розміщено на будь-якому електронному носії, а також опубліковано в локальній або глобальній мережі.

Освітні електронні ресурси відрізняються від інших ресурсів тим, що вони застосовуються в освіті, навчально-виховному процесі, окремі предметної галузі.

Враховуючи те, що освіта особистості – це сукупність систематизованих знань, умінь та навичок, поглядів та переконань, набутих під час навчання або шляхом самоосвіти. Освітні електронні ресурси необхідно розглядати як інформаційні ресурси, що можна представити у вигляді текстових, графічних, звукових, відео даних або їх комбінацій, що відображають певну предметну галузь освіти та призначені для забезпечення процесу навчання особистості, формування знань, умінь та навичок.

Освітні електронні ресурси повинні мати високий рівень організації, художнє оформлення, характеризуватися повнотою матеріалу, забезпечувати якість методичного інструментарію та якість технічного виконання, відповідати дидактичним принципам. Відповідно до принципу науковості вони не повинні суперечити науковому розумінню суті понять та явищ об'єктивної реальності [2].

Принципом *зв'язку навчання з життям передбачено* звернення до життєвого досвіду дітей та надання їм можливості для практичного застосування особистісного знанневого напрацювання.

Принципом *взаємозв'язку навчання і розвитку* передбачено цілеспрямований розвиток пізнавальних та творчих можливостей особистості, стимулювання доцільними засобами їх пізнавальних потреб та створення умов для вияву активності, самостійності й творчості.

Принцип *навчального співробітництва* має забезпечити активну позицію учасників навчального процесу, їх самореалізацію та співпрацю з різними учасниками освітнього середовища [5].

Освітні електронні ресурси можна класифікувати за наступними ознаками: функціональним призначенням; структурою; організацією тексту; характером вихідних даних; цільовим призначенням; групою користувачів; наявністю друкарського еквіваленту; природою основних даних; ступенем дидактичного забезпечення; видом освітньої діяльності, в якій використовуються освітні електронні ресурси; характером взаємодії користувача і освітніх електронних ресурсів; технологією розповсюдження; залежно від форми власності [там само].

Окрім зазначеного, освітні електронні ресурси класифікуються за функціональним призначенням (за функцією, що виконується у навчальному процесі) поділяються на:

- програмно-методичні (навчальні плани і навчальні програми);
- навчально-методичні (методичні вказівки, що містять матеріали з методики викладання навчальної дисципліни, вивчення курсу, виконання курсових і дипломних робіт);
- навчально-дидактичні (підручники, навчальні посібники, конспекти навчальних занять тощо);
- допоміжні (практикуми, збірники задач і вправ, хрестоматії, книги для читання, довідники тощо);
- контролюючі (тестові програми, бази даних).

Освітні електронні ресурси з урахуванням структури можна віднести до:

- *однотомних* – випущені у вигляді одного електронного носія;
- *багатотомних* – що складаються з двох або більше пронумерованих частин, кожна з яких на окремому носії, але є одним цілим за змістом і оформленням;
- *електронної серії* – це сукупність томів, що об'єднані спільною тематикою та метою і виходять в однотипному оформленні [там само].

Освітні електронні ресурси за організацією тексту поділяються на *моновидання* та *збірки*. Моновидання містить працю одного автора, а збірка – праці декількох авторів. Підручник, навчальний посібник, навчальний курс або конспект навчальних занять, можуть видаватись у вигляді моно-видань, а практикум, хрестоматія, книга для читання – у вигляді збірок. Що стосується навчальних програм та планів, методичних рекомендацій, завдань для практичних занять, то їх випускають у вигляді моно видань [3].

За характером вихідних даних можна виділити наступні традиційні види: навчальна програма, навчальний план, методичні рекомендації, програми практик, завдання для практичних занять, підручник, навчальний посібник, конспект навчальних занять, хрестоматія, книга для читання тощо.

За цільовим призначенням освітні електронні ресурси поділено на:

- *офіційні* – публікуються від імені державних органів, установ, відомств або суспільних організацій, що містять матеріали нормативного та директивного характеру;
- *наукові* – містять відомості про теоретичні або експериментальні дослідження, історичні документи;
- *науково-популярні* – містять відомості про теоретичні або експериментальні дослідження в галузі науки, культури, техніки, викладені у формі, доступній читачу-неспеціалісту;
- *довідкові* – містять короткі відомості наукового та прикладного характеру, розташовані в порядку, зручному для їх швидкого пошуку, але не призначені для послідовного читання;
- *рекламні* – містять викладені у зацікавленій формі повідомлення про продукти (наприклад, навчальні програми, книги, реферати тощо), освітні послуги, навчальні заходи з метою створення попиту на них [4].

За групою користувачів їх можна поділити на освітні електронні ресурси для: – учнів, студентів, дипломованих фахівців, магістрів, науково-педагогічних працівників та вчителів.

За наявністю друкарського еквіваленту виокремлюють дві групи освітніх електронних ресурсів: електронні аналоги паперового навчального видання – це видання, що відтворюють відповідне паперове видання (розташування тексту на сторінках, ілюстрації, посилання, примітки тощо); самостійні освітні електронні ресурси – що не мають паперових аналогів (існують лише в електронному варіанті) [там само].

За природою основних даних виділяють наступні освітні електронні ресурси:

- *текстові* (символьні) – містять переважно текстові дані, представлені у формі, що допускає посимвольну обробку;
- *оглядові* – містять електронні зразки об'єктів, що розглядаються як цілісна графічна сутність, представлена у формі, що допускає перегляд та друкарське відтворення, що не допускає посимвольної обробки;
- *звукові* – містять цифрове представлення звукових даних у формі, що допускає її прослуховування, але не призначена для друкарського відтворення;
- *програмні продукти* – самостійні твори, що містять публікацію тексту програми або програм на мові програмування або у вигляді виконуваного коду;
- *мультимедійні* – характеризуються тим, що містять різні дані (текстові, графічні, звукові, відео тощо) існують рівноправно та взаємозв'язано для розв'язання задач та забезпечені відповідними програмними засобами.

За ступенем дидактичного забезпечення освітні електронні ресурси за: спеціальністю; змістом або розділом навчального предмету; темою, що вивчається учнями з певного навчального предмета.

За видом освітньої діяльності, електронні ресурси *класифікуються* для: дидактичного супроводу процесу викладання навчального матеріалу (слайди, відео фрагменти тощо); практикумів; самостійної діяльності; дистанційного навчання; самоосвіти; короткотривалих спецкурсів та системи підвищення кваліфікації.

За характером взаємодії користувача та освітніх електронних ресурсів їх можна згрупувати так: *детерміновані* – параметри, зміст та спосіб взаємодії з якими визначено видавцем і не може змінюватися користувачем; *недетерміновані* (інтерактивні) – параметри, зміст та спосіб взаємодії з якими встановлюються користувачем відповідно до його інтересів, мети, рівня підготовки тощо, на основі конкретних даних та за допомогою алгоритмів, визначених видавцем.

За *технологією розповсюдження* виділяють такі групи освітніх електронних ресурсів: *автономні*, що характеризуються тим, що використання здійснюється автономно на комп'ютері користувача без необхідності підключення до мережі; *мережеві*, що встановлюються на сервері, а використання здійснюється за підключення до мережі; *комбіновані*, що використовуються за поєднання автономних та мережевих освітніх електронних ресурсів. У цьому випадку вони використовуються автономно, а управління ними та взаємодія клієнтського комп'ютера з сервером здійснюється за допомогою мережі.

Залежно від власності освітні електронні ресурси класифікуються на: *відкриті*, їх використання здійснюється довільно та *закриті*, що використовуються з дозволу; *комбіновані* – доступ до окремих частин або до електронного ресурсу здійснюється довільно, але в демонстраційному режимі (демо-версії). Освітні електронні ресурси, розміщені у web-просторі локальної або глобальної мережі, називають освітніми web-ресурсами.

Для зручного структурування, перегляду та пошуку освітніх web-ресурсів використовуються системи управління. Сьогодні поширеними системами управління є сайти. Сайт – це сукупність web-сторінок з однаковим дизайном, тематично та навігаційно об'єднаних, що знаходяться на одному сервері.

Таким чином, уміння володіти Інтернет-мережею є важливим аспектом комунікації між суб'єктами спілкування під час навчально-виховного процесу і не тільки. Вважаємо подальші дослідження необхідно здійснювати у вдосконаленні спілкування у мультимедійному просторі.

Використані літературні джерела

1. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці // Шлях освіти / І. Гушлевська. – 2004. – № 3. – С. 22-26.

2. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителяб наук. метод. посіб. / Л. М. Забродська, О. В. Онопрієнко, Л. Л. Хоружева, А. Д. Цимбалару: За ред. А. Д. Цимбалару, О. В. Онопрієнко. – Харків, Вид група «основа», 2007. – 208 с.

3. *Стрижак О. Є., Величко В. Ю., Камішин В. В.* Теоретичні основи проектування інформаційних середовищ як педагогічних систем, спрямованих на підтримку творчої діяльності учнів: Монографія / С. А. Комов, О. В. Лісовий, О. В. Палагін, М. Г. Петренко, М. П. Шишкіна, Т. І. Чернецька, А. І. Канюка. – К. : Інформаційні системи, 2010. – 164с.

4. *Стрижак О. Є., Востров Г. М., Камішин В. В.* Функціонування регіонально-розподіленої мережі пошуку і розвитку обдарованих дітей: Метод. рекомендації. / Г. М. Кушнір, Л. В. Михайлик, А. І. Канюка, А. В. Стасюк, В. У. Кузьменко та ін.. – К.: Інформаційні системи, 2010. – 232с.

5. *Трубачеві С. Е.* Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі // Компетентнісний підхід в освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004.

Bibliography

1. *Hushlievska I.* Poniattia kompetentnosti u vitchyznianiі ta zarubizhnii pedahohitsi // Shliakh osvity / I. Hushlievska. – 2004. – № 3. – S. 22-26.

2. Informatsiino-metodychne zabezpechennia proektno-tekhnolohichnoi diialnosti vchyteliaб nauk. metod. posib. / L. M. Zabrodska, O. V. Onopriienko, L. L. Khoruzheva, A D. Tsymbalaru: Za red. A. D. Tsymbalaru, O. V. Onopriienko. – Kharkiv, Vyd hrupa «osnova», 2007. – 208 s.

3. *Stryzhak O. Ye., Velychko V. Yu., Kamyshyn V. V.* Teoretychni osnovy proektuvannia informatsiinykh seredovyshch yak pedahohichnykh system, spriamovanykh na pidtrymku tvorchoi diialnosti uchniv: Monohrafiia / S. A. Komov, O. V. Lisovyi, O. V. Palahin, M. H. Petrenko, M. P. Shyshkina, T. I. Chernetska, A. I. Kaniuka. – K. : Informatsiini systemy, 2010. – 164s.

4. *Stryzhak O. Ye., Vostrov H. M., Kamyshyn V. V.* Funktsionuvannia rehionalno-rozpodilenoі merezhi poshuku i rozvytku obdarovanykh ditei: Metod. rekomend. / H. M. Kushnir, L. V. Mykhailyk, A. I. Kaniukha, A. V. Stasiuk, V. U. Kuzmenko ta in.. – K.: Informatsiini systemy, 2010. – 232s.

5. *Trubachevi S. E.* Umovy realizatsii kompetentnisnogo pidkhodu v navchalnomu protsesi // Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: svitovi dosvid ta ukraïnski perspektyvy. Biblioteka osvithoi polityky / za red. O. V. Ovcharuk. – K.: «K.I.S.», 2004.